

Alkalom Antall József Baráti Társaság Díszközgyűlése
Helyszín Magyarok Háza
Időpont 1997. április 8.
Előadók Duka-Zólyom Árpád
Tőkés László

Szerkesztette Lesti Árpád
Jegyzetekkel ellátta Grósz András
Korrektúra Palkó Katalin

TŐKÉS LÁSZLÓ

143

ERDÉLYI MAGYAR KISTÁRSADALOM

Megható érzés volt felvidéki testvéreim képviselőjének és az anyaországi szervezőknek, valamint az Antall József Baráti Társaságnak a közösségében lennem. Ez a hármas jelenlét talán kimondatlanul is a legszebb tisztelgés Antall József megboldogult miniszterelnök emléke előtt, születésének 65. évfordulóján.

Egy evangéliumi gondolattal hajtok fejet Antall József emléke előtt, Krisztus Urunk helyettes áldozatának a gondolatát idézve: „Ő értünk élt, és értünk halt.”¹ A miniszterelnök tudatában volt ennek a központi evangéliumi gondolatnak és áldozatnak a jelentőségével, hiszen ő maga mondotta esküvétele után: „Úgy gondolom, hogy magyar miniszterelnöknek lenni nemcsak kormányfőséget jelent, hanem annak a vállalását, hogy ebben az országban ez mindig kockázatot jelentett, valódi vagy erkölcsi halált. Ebben az országban az első magyar miniszterelnök halálával, kivégzésével nemzeti mitológiánk szimbólumaként a mártírsors, a megváltás tudata kell, hogy legyen egy miniszterelnöknek az útravalója.”² Mintha tragikus megérzés mondatta volna vele, hogy egy hitvallástudó kormányfőnek még a halállal is számolnia kell, hiszen rövidesen

¹ Róm 5,8

² *Esküdtétel után.* In: Modell és Valóság II., Budapest, Athenaeum Nyomda Rt., 1994. 73. p.

a valóságos halál keserű poharát is ki kellett innia. Milyen jó azonban, hogy miközben sok más politikusnak szinte természetes „halálneme” az erkölcsi halál, az ilyen „élőhalottakkal” ellentétben rajta még a halál sem fog, s ekképpen emelkedik halhatatlan nagyjaink közé. Ebben a vonatkozásban hadd idézzem Szabad György³ megfogalmazását: „Államférfiúként nem csupán homo politicus, hanem homo moralis volt, és ő jól testesítette meg azt a gondolatot, hogy a politika nem feltétlenül zárja ki az erkölcsiséget, s tragikus sorsú hivatali elődei – mint Batthyány Lajos, Teleki Pál és a többi mártír sorsú nagyjaink – nyomdokán járva így vonulhatott be történelmünk golgotai panteonjába, mint olyan ember, aki jó politikusként erkölcsi ember is tudott lenni.”⁴ 1993 decemberében azért volt gyászunk több mint szokványos kegyelet, nagy embereknek kijáró tisztelet, azért tudott közösségi, vallási érzéssé, nemesebb nemzeti gyáásszá válni, mert egy erkölcsi ember halála fölött érzett veszteségtudat, a közösségi értékvesztés átélése és tragikuma töltötte el a lelkünket.

Antall József politikája viszonylatában az összmagyarság kérdése is kizárólag erkölcsi dimenzióban ragadható meg, hiszen egy igaz magyar államférfi számára a nemzet, a határon kívülre szakadt magyarság sorsa nem lehet más, csak erkölcsi ügy. Elsősorban erkölcsi felelősségvállalás kérdése volt számára, hogy a határon túli magyarok ügyében milyen politikát folytasson – s ennek érvénye, gondolom, az ő szellemében, Magyarország mindenkori kormányára és kormányfőjére kiterjeszhető. Ez a felelősség fogalmazódik meg egyébként az Alkotmány vonatkozó cikkelyében⁵ is, és ezt a gondolatot fogalmazta meg példás formában maga Antal József, amikor kijelentette, hogy lélekben tizenöt millió magyar miniszterelnöke kíván lenni⁶. Lelki és nemzeti süketségre vall mindazok ócsárló magatartása, akik a szomszédos országok nacionalistáival versenyt támadták

³ Szabad György (1924–2015) történész, egyetemi tanár, politikus, az MDF alapító tagja. A Magyar Országgyűlés elnöke (1990–1994), az MDF, majd a Magyar Demokrata Néppárt (MDNP) parlamenti képviselője (1990–1998).

⁴ Az előadó 2003. április 6-án a Fejér megyei Mányon az Antall-szobornál elmondott beszédében ugyanezekkel a szavakkal méltatta a néhai miniszterelnök munkásságát. Lásd bővebben: Tökés László: *Igehirdetés Antal József születésnapján*. In: A politikus Antal József – az európai úton. Tanulmányok, esszék, emlékezések a kortársaktól. Szerk.: Jeszenszky Géza–Kapronczay Károly–Biernaczky Szilárd. Budapest, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, 2006. 430–433. p.

⁵ „A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.” In: Magyar Köztársaság Alkotmánya, 1949. évi XX. törvény 6. § (3) bekezdés

⁶ „Törvényes értelemben, a magyar közjog alapján minden magyar állampolgárnak, ennek a tízmillió országának a kormányfőjeként – lélekben, érzésben 15 millió magyar miniszterelnöke kívánok lenni.” Antal József miniszterelnök kijelentése 1990. június 2-án, az MDF III. Országos Gyűlésén. In: Debreczeni József: *A miniszterelnök*. Budapest, Osiris Kiadó, 1998. 137. p.

a miniszterelnököt, félreértve vagy félremagyarázva őt. Egy igazi magyar politikus, egy valóban felelős kormány csakis nemzetben gondolkozhat, szűken értelmezett állampolitika helyett nemzetpolitikát kell folytatnia. Amelyik kormány nem ezt teszi, az feladja a nemzeti érdekeket, megtagadja az összmagyarság iránti kötelező felelősséget, következésképpen, minden előítélet rossz íze nélkül, nemzetietlennek nevezhetjük, hiszen sem nemzeti, sem felelős kormánynak nem nevezhető. Az antalli megfogalmazás lényegében ennek a gondolatnak, ennek a meghatározó nemzetpolitikai irányelvnek a tömör foglalata.

Antall József politikai ellenfelei nem az ilyen vagy olyan kijelentéseket és megfogalmazásokat, hanem éppenséggel ezt a nemzetpolitikai alapelvet és gondolkozást támadták. Bizonyíték erre – példának okáért – a jelenlegi kormányfő⁷ tízmillió állampolgárra⁸ leszűkülő pragmatikus kijelentése és a mostani kormány⁹ határon túli magyarokkal szembeni egész politikája. Számunkra ez a kérdés nem csupán taktikai, hanem elvi természetű. Az ellenséges tábor hajlamos úgy beállítani, mint hogyha az előbbi és a mostani kormány határon túli politikája között csupán módszertani, frazeológiai különbség volna, sőt nem egy esetben azzal dicsekszenek, hogy az ő politikájuk sokkal eredményesebb, mivel realista és pragmatikus.

Antall József elhatárolta magát az elvtelen pragmatizmustól. Idézem: „A gyávaság is mindig velünk volt és voltak gyávák és opportunisták, akik hajlandók voltak idő előtt engedni, és akikben nem volt kitartás.”¹⁰ Arról vitatkozhatunk, hogy mennyire tudta megvalósítani az Antall-kormány a határon túliakkal kapcsolatos kisebbségi politikáját. Sajnos, mi úgy érezzük, hogy tehetett volna többet az Antall-kormány – tehát nem akarok idealizálni. A megelőző kormánynak, kormányoknak¹¹ a velünk kapcsolatos politikáját viszont elvi síkon nézve feltétlenül helytállóknak, helyénvalóknak, helyesnek kell ítélnünk. Persze az előbb említett pragmatizmus és realizmus nagyon sok esetben merő eufémizmus, hiszen jobbára pusztá megalkuvást takar. Az elvi politikának nem a pragmatikus politika az ellentéte, hanem az elvtelenség. Mi is hívei vagyunk a rugalmas, a pragmatikus politikának, de ez nem mehet elvi álláspontunk

⁷ Horn Gyula

⁸ Utalás Horn Gyula nyilatkozatára, amelyet Antall József 1990-es kijelentésére (lásd 6. lábjegyzet) reagálva adott az 1994-es országgyűlési választásokat követően. A nyilatkozatot hírként idézi a Pest Megyei Hírlap 1994. május 25-i száma „Horn a Die Welt-ben. Magyarország új kurzusa” címmel, a 2. oldalon. http://library.hungaricana.hu/hu/view/PestMegyeiHirnap_1994_05/?p-g=313&layout=s (2016. január 11.)

⁹ A szerző a Horn Gyula vezette szocialista-szabaddemokrata kormányra (1994–1998) utal. A szövegben mostani, illetve jelenlegi kormány alatt a Horn-, akkori kormány alatt az Antall-kormányt érti az előadó.

¹⁰ *Az átalakulás esélyei.* In: Modell és Valóság II., Budapest, Athenaeum Nyomda Rt., 1994. 18. p.

¹¹ Antall- és Boross-kormányok (1990–1994)

és stratégiai céljaink rovására. Másfelől a realizmust nem szabad összevetésztetni a megalkuvó politikai gyávasággal. Granasztói György értékelése szerint Antall József nagy érdeme, hogy felismerte, a határon túli magyarok kérdése alapvetően nem külpolitikai, hanem nemzetpolitikai kérdés, mégpedig az elválasztó határok miatt egy igen sajátos nemzetpolitikai kérdés, mely éppen ezért nem fokozható le a többi külpolitikai kérdés szintjére.¹² Ezt a szemléletet tükrözi – példának okáért – az, hogy a Határon Túli Magyarok Hivatalát¹³ (HTMH) kezdettől fogva nem a Külügyminisztériumnak, hanem a Miniszterelnöki Hivatalnak rendelték alá. Nem tekinthetjük véletlennek, hogy a Külügyminisztérium és a HTMH – sajnálatos módon – folytonosan hadilábon állottak egymással. Hatásköri zavarok is voltak egymás közötti kapcsolatukban, míg végül – és itt már a jelenre gondolok –, ha nem is szüntették meg a HTMH-t, de különösképpen a magyar–román alapszerződés¹⁴ megkötése után teljesen eljelentéktelenítették. Ez is mutatja, hogy milyen irányba haladunk, s csupán látszateredménynek könyvelhetjük el, hogy mégsem szüntették meg a hivatalt, amint azt hosszú ideig rebesgették és többször is elterjedt ennek a híre. A Kovács László¹⁵-, Eörsi¹⁶-féle szocialista, kozmopolita külpolitika a magyar külpolitika másodrangú kérdésévé degradálta a határon túli magyarok ügyét, még akkor is, hogyha bizonyos dolgok ennek ellentmondani látszanak. A Duna TV állandó fenyegetettségi állapota, a vele szemben elhangzott, hadüzenetszámba menő bírálatok és a nemzeti jellegét csorbítani igyekvő törekvések szintén az összmagyar politika gyengítésére irányuló kísérletek sorába tartoznak. 1994 óta folyik a magyar politika, a határon túli magyar politika „antalltalanítása”.

Egyik barátom mesélte Székelyföldről, hogy amikor a '80-as évek közepe táján magyarországi vendégeik ott jártak, akkor egy székely bácsi így szólt hozzájuk: „Maguk ott, Budapesten akkora piros-fehér-zöld zászlót csináljanak, hogy hozzánk is ellátsozódjék.” A keresetlen kérdés nagyon együgyűnek tűnhet, azonban, ha jól belegondolunk, akkor nagyon is mély értelme van. 1918 óta az erdélyi magyarság nem hagyja magát a román társadalomba asszimilálni, önálló magyar kistársadalmát féltve őrzi. Ezt egyébként Bíró A. Zoltán csikszeredai szociológus

¹² Lásd Granasztói György: A Modell és Valóság az antalli életműben c. tanulmányát jelen kötetben.

¹³ A Határon Túli Magyarok Hivatalát (HTMH) 1992-ben hozták létre a határokon túl élő magyarság ügyeivel kapcsolatos feladatok ellátására; 2006-ban megszüntették.

¹⁴ A magyar–román alapszerződést Horn Gyula miniszterelnök és Ion Iliescu román elnök 1996. szeptember 16-án írta alá Temesváron. A szöveget lásd: Szerződés a Magyar Köztársaság és Románia között a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédságról (1997. évi XLIV. törvény).

¹⁵ Kovács László (1939–) politikus, külügyminiszter (1994–1998, 2002–2004); az MSZP elnöke (1998–2004); az Európai Unió adó- és vámpolitikai biztosa (2004–2009); országgyűlési képviselő (1990–2004, 2010–2014)

¹⁶ Eörsi Máttyás (1954–) politikus, az SZDSZ országgyűlési képviselője (1990–2010; az Országgyűlés Külügyi Bizottságának (1994–1997), majd Európai Ügyek Bizottságának elnöke (2004–2010)), a Külügyminisztérium politikai államtitkára (1997–1998). 2012-től a Demokratikus Koalíció tagja.

¹⁷ Bíró A. Zoltán: *Kérdőjelek: a magyar kormány 1994–1995*. Szerk.: Gombár Csaba–Hankiss Elemér–Lengyel László–Várnai Gyöngyi, Budapest, Korridor Politikai Kutatások Központja, 1995. 45–65. p. Lásd: http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf1479.pdf (Letöltés: 2016. január 12.)

¹⁸ Ceaușescu, Nicolae (1918–1989) román kommunista politikus, Románia diktátora (1965–1989)

¹⁹ Bíró A. Zoltán itt az Antall-kormány időszakára utal.

²⁰ Bíró A. Zoltán: *Kérdőjelek: a magyar kormány 1994–1995*. Szerk.: Gombár Csaba–Hankiss Elemér–Lengyel László–Várnai Gyöngyi, Budapest, Korridor Politikai Kutatások Központja, 1995. 46. p. Lásd: http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf1479.pdf (Letöltés: 2016. január 12.)

²¹ Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ): 1989 decemberében alakult, a romániai magyarság érdekvédelmét és képviseletét felvállaló szervezet. 1990 óta részt vesz a román parlament munkájában.

²² Bocskai István (1557–1606) erdélyi fejedelem (1604–1606)

²³ *Bocskai István Testámentumi rendelése, 1606. (Részletek)* Lásd: Bocskai István és a bécsi béke. In: A török félhold árnyékában. Budapest, Reflektor Kiadó, 1988. 27. p.

állapítja meg egyik felmérésének kiértékelésében.¹⁷ A határon túli magyar, erdélyi kistársadalom mindig bizakodva várta, hogy mikor tartozhat ismét ahhoz a nagy magyar társadalomhoz, vagyis az összmagyarsághoz, amelyiktől elszakították. A kommunisták az internacionalizmus oltárán áldozták fel őket – vagyis minket – és lemondtak rólunk. A hazai kommunista ideológusok még az én ifjabb koromban is a „romániaiság” felemás identitását akarták reánk ruházni, Ceaușescuék¹⁸ pedig egyenesen magyar eredetű románoknak titulálták minket. Antall József és a ’89 utáni első magyar demokratikus kormány fellépésének köszönhetően az erdélyi magyarság újból az anyanemzetet választhatta identitása természetes igazodási pontjául. Az előbb említett felmérés szerint az alárendeltséget sugalló „magyar kisebbség”, és a „romániai magyar nemzetiség” helyett ekkor honosodott meg a mostani „határon túli magyar” szóhasználat, melynek értelmében „ez a határon túli magyar világ ugyanis – önnön beállítódása szerint! – nem vidéke, nem régiója, nem alárendeltje, nem függvénye ezekben az években¹⁹ a nagyobb magyar világnak, hanem partnere.”²⁰ Ez az identitásbeli normalizáció és rehabilitáció tört meg az 1994-es kormányváltással. Úgy tűnik, hogy míg a régi rezsim az internacionalizmus oltárán áldozta fel a határon túli magyarságot, ennek másaképpen a jelenlegi magyar hatalom az európai integráció kedvéért hajlamos feláldozni bennünket, éspedig annak kapitalista, kozmopolita „műfaja” szerint. Az erdélyi magyar közösséget újból csak sorsára hagyta a jelenlegi magyar kormány, és mit is tehetne mást az RMDSZ²¹, mint igazodik a bukaresti–budapesti tengelyhez, melynek a másik vége tulajdonképpen Washingtonban található.

Ebben a viszonylatban Antall József összmagyarságunkra vonatkozó politikai öröksége még inkább felértékelődik számunkra. Bocskai István fejedelem²² végrendeletének egymásra utaltságunkat kihangsúlyozó intelmeit még inkább szívünkre kell vennünk, hiszen az ő szavai szerint „egymásnak atyjafiai, vérei, tagjai vagyunk”²³.